

ایده‌هایی برای پرورش خلاقیت کودکان (طرح درس خلاقیت)

نویسنده و مؤلف : سارا شاهزاده

زیر نظر : علیرضا شریف نیا

تصویرگر : الهام خسروانجم

صفحه آرا : ساره سلطانی زاده

تهیه شده در :

گروه فرهنگی آرمان کودک

تابستان ۹۳

مقدمه

طرح درس ده جلسه ای خلاقیت شامل برنامه های خلاقانه ای است که با هدف تقویت حواس مختلف، قدرت تخیل، ایده پردازی، راه حل یابی برای مسائل، و تقویت مهارت‌های اجتماعی طراحی شده است. در هر جلسه یک هدف اصلی و چند هدف فرعی که مکملی برای هدف اصلی هستند دنبال می شود. این برنامه برای گروه سنی ۴ تا ۶ سال طراحی شده اما با اعمال بعضی تغییرات برای مقطع دبستان نیز قابل اجرا است.

در طرح درس هر جلسه در قسمت موضوع، عنوان برنامه و در بخش هدف، هدف اصلی برنامه ذکر شده است.

برنامه هر جلسه شامل دو بخش است. بخش اول مقدمه ای برای بخش دوم به شمار می رود و این دو بخش به واسطه فعالیت دیگری با عنوان زنگ تفریح تفکیک شده اند. فعالیتهایی که در بخش زنگ تفریح گنجانده شده اند بیشتر جنبه سرگرمی دارند، که البته این سرگرمی در راستای هدف اصلی کلاس طراحی شده و ایجاد حس هیجان در کلاس و علاقمند سازی بچه ها به فعالیتهای گروهی بیش از خروجی نهایی حائز اهمیت است.

در برنامه هر جلسه دو بخش دیگر با عنوان فعالیت کلاسی و فعالیت منزل نیز وجود دارد. فعالیت کلاسی در قالب یک یا چند فعالیت ساده و کوتاه به مربی این امکان را می دهد که سنجشی از میزان درک بچه ها از برنامه اجرا شده داشته باشد و همچنین تأثیر فعالیتهای انجام شده بر بچه ها را ارزیابی کند.

فعالیت منزل، مرور برنامه ها و فعالیت های کلاسی در منزل است و این امکان را به وجود می آورد که والدین نیز در کنار بچه ها با برنامه های کلاس خلاقیت درگیر شوند. هر جلسه در بخش فعالیت منزل، توضیحات لازم به والدین داده می شود تا ضمن آشنایی با برنامه، بچه ها را در راستای هدف برنامه همراهی کنند.

به طور کلی برنامه ده جلسه ای کلاس خلاقیت، به گونه ای طراحی شده است که با امکانات متداول موجود در مهدها و مدارس قابل اجرا باشد. بی شک برای هر برنامه با هدفی که مدنظر است، فعالیتهای دیگری که نیازمند ابزار و امکانات بیشتری باشد نیز وجود دارد که ممکن است گاهی از جذابیت بیشتری برخوردار باشد. اما آنچه اهمیت دارد این است که برای کلاس خلاقیت با بازدهی مطلوب حداقل هایی وجود دارد که تأمین آن ها به اجرای بهتر و صحیح تر برنامه کمک خواهد کرد.

تعداد مطلوب بچه ها در کلاس با توجه به فضای کلاس و امکانات موجود در فضای آموزشی متغیر است. چنانچه تعداد بچه ها خیلی زیاد باشد طبیعتاً بازدهی کلاس کم خواهد بود. از طرف دیگر اگر تعداد بچه ها کم باشد مربی برای اجرای فعالیت های گروهی با مشکل مواجه می شود.

چیدمان کلاس نیز از دیگر نکاتی است که توجه به آن در بازدهی کلاس مؤثر است. چیدمان نباید حالت خشک و رسمی داشته باشد و بهتر است در جلسات مختلف تغییر کند. پیشنهاد می شود چیدمان کلاس به گونه ای باشد که مربی در میان بچه ها و به آنها نزدیک باشد، نه به گونه ای که مربی با فاصله در یک طرف کلاس و بچه ها در طرف دیگر قرار بگیرند.

هر یک از برنامه ها در هر جلسه چکیده ای از یک برنامه چند جلسه ای است که به صورت فشرده و خلاصه در قالب یک جلسه ارائه شده است. اما طبیعتاً برای رسیدن به نتیجه مطلوب تر و تأثیر گذاری و بازدهی بیشتر باید به هر یک از بخش ها زمان بیشتری اختصاص داده شود. بنابراین در صورتی که مجموعه آموزشی تمایل به مداومت برنامه های خلاقیت داشته باشد، برنامه ها قابل بسط خواهند بود.

همچنین برنامه های کلاس خلاقیت در هر جلسه به گونه ای طراحی و تنظیم شده است که با توجه به زمان مشخص شده برای هر جلسه، قابل انعطاف باشد. در کلاس هایی که زمان کمتری دارند مربی می تواند بخش اول را که بیشتر جهت آماده سازی بچه هاست، حذف کند. در این صورت بیشتر زمان به بخش دوم اختصاص داده شده و مربی با مقدمه ای ضمنی بچه ها را برای فعالیت مورد نظر آماده می کند. همچنین مربی می تواند بخش فعالیت های کلاسی را حذف و آن ها را به همراه فعالیت های منزل در اختیار بچه ها قرار دهد.

در کلاس خلاقیت، مربی نقش بسیار مهمی را ایفا می کند. باید به این نکته توجه شود که مربی به جای نقش تعلیم دهنده، نقش راهنما و هدایت کننده را دارد و البته می تواند بصورت مستقیم یا غیر مستقیم بچه ها را در جهت رسیدن به هدف مورد نظر یاری کند. مربی سعی می کند تمام بچه ها را تشویق به مشارکت در فعالیت های کلاس نماید و به روش یادگیری هر کس توجه کند و کمک کند تا بچه ها ضعف هایشان را قوت بخشند. از آن جایی که در کلاس خلاقیت کمیت ایده ها مهمتر از کیفیت آن هاست، مربی بچه ها را به این سمت هدایت می کند که جسورانه و فارغ از هر ترسی ایده های خود را مطرح کنند. مربی باید از هر کدام از بچه ها به اندازه توان آن ها و ویژگی های منحصر به فردشان توقع داشته باشد، هرگز آن ها را با هم مقایسه نکند، و در کلاس با آن ها به گونه ای برخورد کند که ضمن اینکه بچه ها با او احساس دوستی و صمیمیت می کنند فعالیت های کلاس را جدی گرفته و در آن شرکت کنند.

خلاقیت و قدرت ابتکار مربی به او این امکان را می دهد تا با توجه به امکانات، زمان بندی، گروه سنی و شرایط غیر قابل پیش بینی تغییرات لازم را در برنامه کلاس ها اعمال کند بدون اینکه تغییر اساسی در کیفیت برنامه ها رخ دهد.

نحوه پوشش معلم خلاقیت نیز از نکاتی است که باید به آن توجه شود. بهتر است پوشش مربی، متنوع و حتی الامکان مرتبط با برنامه یا فضای کلاس باشد.

کلاس خلاقیت همیشه خروجی قابل ارائه و مشخصی ندارد. از این رو مستند سازی و تهیه عکس و فیلم به مربی این امکان را می دهد که ارائه خروجی کلاس ها به کادر آموزشی و والدین و همچنین ارزیابی خود از روند کلاس و بچه ها را به نحو شایسته تری انجام دهد. در این راستا حضور یک کمک مربی برای یادداشت ایده ها (با توجه به اینکه بچه های کوچک قادر به خواندن و نوشتن نیستند)، تهیه عکس و فیلم، ضبط صدا و همچنین کمک به هدایت بچه ها در فعالیت های کلاسی نقش سازنده ای خواهد داشت.

در آخر باید به این نکته توجه کنیم که بچه ها، کادر آموزشی، مربی و والدین ۴ قطبی هستند که هماهنگی و همکاری آنها با یکدیگر، ما را به اهدافمان نزدیکتر خواهد کرد و بنابراین به نتیجه مطلوب تری خواهیم رسید.

جهت کمک به عملکرد بهتر مربیان در ایجاد بستر مناسب و پیاده سازی این طرح درس، تهیه کنندگان این مجموعه آمادگی خود را جهت مشاوره و برگزاری کارگاه تربیت مربی اعلام می دارند.

سرفصل این طرح درس ها به شرح زیر می باشد:

- **جلسه اول :** تبدیل شکل داده شده به تصویر دلخواه
- **جلسه دوم :** برقراری ارتباط بین اشکال
- **جلسه سوم :** ساخت یک تصویر واحد با استفاده از ترکیب دو شکل
- **جلسه چهارم :** تهیه فلش کارت های تصویری کوچک به کمک خود بچه ها
- **جلسه پنجم :** دیالوگ گوئی و جان بخشی به اشیاء
- **جلسه ششم :** بداهه گوئی
- **جلسه هفتم :** دیالوگ گوئی شعر گونه بین اشیاء
- **جلسه هشتم :** بیان داستان با استفاده از تصویر
- **جلسه نهم :** کاربرد دیگر
- **جلسه دهم :** حل خلاقانه مسئله

جهت آشنایی بیشتر با این مجموعه طرح درس جلسه چهارم به عنوان نمونه تقدیم می گردد:

موضوع : تهیه فلش کارت های تصویری کوچک به کمک خود بچه ها

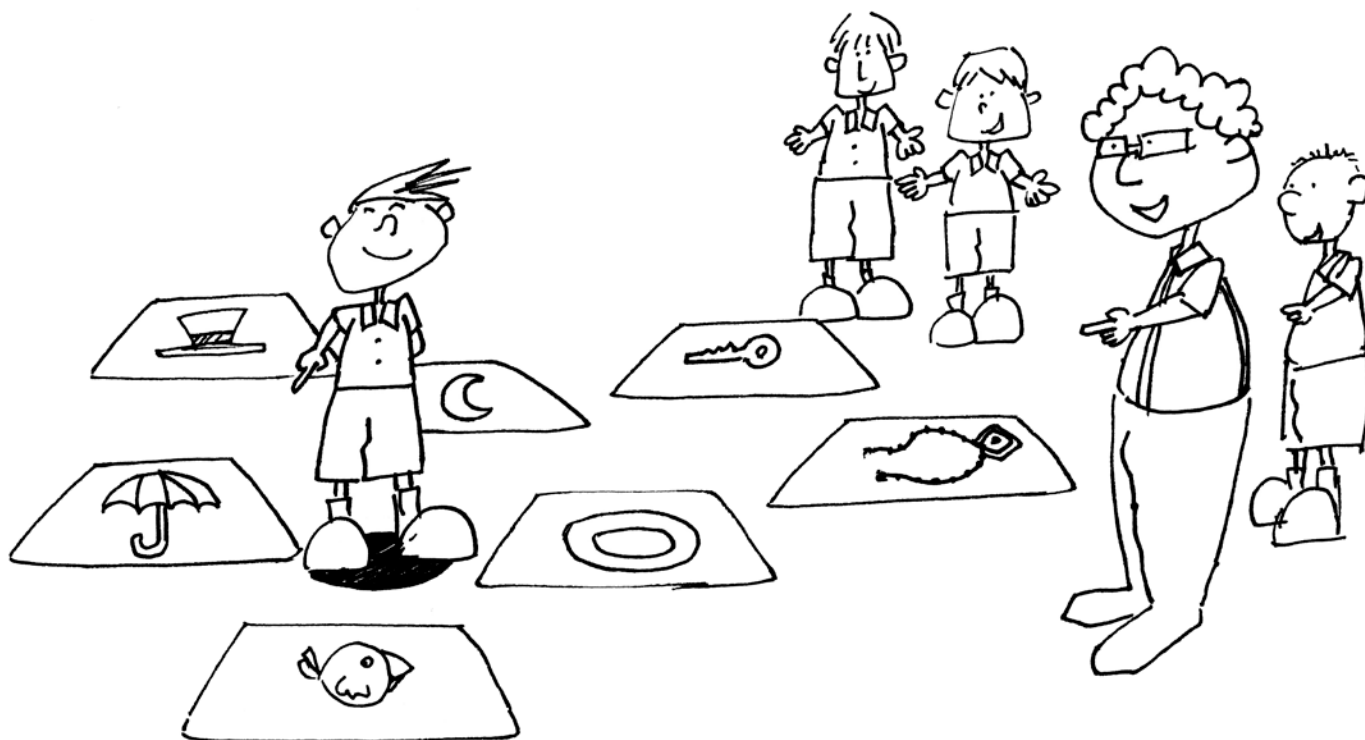
هدف : تقویت قدرت تخیل و توانایی برقراری ارتباط بین پدیده ها

بخش اول :

مربی به هر کدام از بچه ها سه فلش کارت می دهد. بر روی یکی از فلش کارت ها یک شکل ساده است که مربی از بچه ها می خواهد تا آن را به تصویر دلخواه خود تبدیل کنند. سپس باید بر روی دو فلش کارت دیگر که سفید است دو تصویر دلخواه نقاشی کنند. **دقت شود** که مربی در این بخش به گونه ای بچه ها را هدایت کند تا تصاویر بچه ها تکراری نباشد. مثلاً اگر کودکی یک سیب کشید، بقیه بچه ها، باید فکر کنند تا شکل های دیگری غیر از سیب بکشند.

زنگ تفریح :

بر روی زمین، تعدادی تصویر کاملاً بی ربط ، وجود دارد. در میان این تصاویر جایگاهی برای ایستادن بچه ها در نظر گرفته شده که بچه ها به نوبت در این جایگاه قرار گرفته و با چرخش دستشان بر روی تصاویر بصورت اتفاقی تصویری را انتخاب می کنند. در این مرحله بچه ها باید سریعاً برای تصویری که انتخاب کرده اند یک جمله بسازند. **بهتر است مربی بچه ها را به این سمت سوق دهد که جملاتی مرتبط به جمله های پیشین بسازند.**

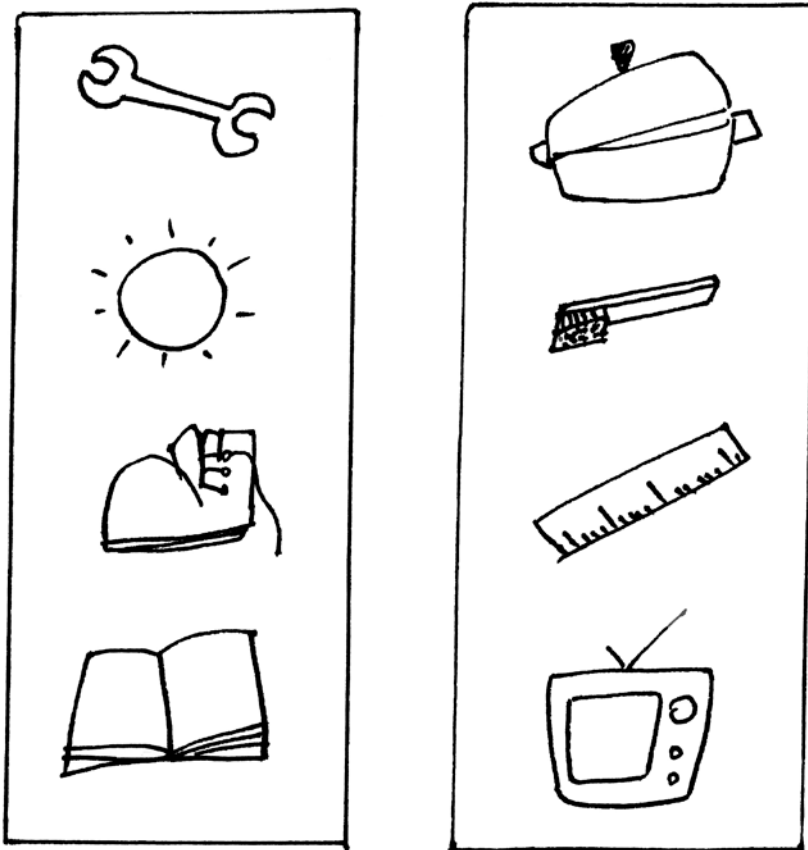

بخش دوم :

از بین فلش کارت های آماده شده به صورت اتفاقی به هر کدام از بچه ها ۳ فلش کارت می دهیم. سپس به آن ها زمان می دهیم تا خوب فکر کنند و بین اشکالشان ارتباطی داستان گونه برقرار کنند.

فعالیت کلاسی :

دو گروه تصویر کاملاً بی ربط در اختیار بچه ها قرار می گیرد و مربی از بچه ها می خواهد یک تصویر از گروه یک و یک تصویر از گروه دوم را انتخاب کنند و با آن ها یک داستان چند جمله ای ساخته و برای مربی بیان کرده تا مربی آن را کنار تصاویرشان بنویسد.

فعالیت منزل :

از بچه ها خواسته می شود که تصویر ذهنی خود را برای عباراتی که در اختیار آن ها قرار می گیرد در قالب چند جمله بیان کنند.

مثال :

فیل نقاش

سفینه زرافه بالدار